

AVILYS

Egidijus ZAIKAUSKAS

Vilnius

Kaime jį vadino tiesiog Aviliu: „Aure, Avilys atplumpina... – Bzzz.“

Dukart per savaitę – antradieniais ir penktadieniais – Avilys keliauja į krautuvę. Visada perka tą patį – du kepalukus duonos ir tris

valstybinės. Juoda duona su medum ir degtinė – pagrindinis jo maistas. Į jį pažiūrėjus galima pagalvoti, kad ir vienintelis – aukštas ir neįtikėtinai liesas, pečiai siauri ir nuožulnūs, rankos netvarkingai kadaruoja prie šonų, veido oda geltona kaip vaškas, skruostikauliai išsišovę, bekraujės lūpos – tarsi peiliuko įpjova obels žievėje. Prie šito graudoko vaizdo visiškai nedera akys – šviesiai žydros ir neįtikėtinai skaidrios – kaip jo pamėgta degtinė.

Lėtai, plačiais sunkiais žingsniais Avilys žirgluoja nuo kalniuko, linguodamas į šalis taip, jog rodos, kad jo didžiulė kampuota galva tuoj tuoj atitrūks, dusliai dunkstels į žemę ir nusiris į pakelės griovį. Iš riedančios galvos byrės koriai, ant kelio dulkių tekės skaisčius gintarinis medus, pažirs spiečius bičių. Dūgs nepatenkintos dėl sutrikdytos ramybės, tada susimes į debesį ir leisies ieškoti kaltininko, kad atkeršytų savo smailiaisiais savižudiškais geluonimis ir jau amžiams užmigytų sapnuoti auksaspalvių rojaus korių.

Avilys atžingsniuoja prie krautuvės, linkteli pasisveikindamas nuolatiniais alinėtojams ir dar žemiau nunarinės galvą įeina vidun. Galva vietoje. Tikrai panaši į avilį.

Tokiai galvai ne bet kokia kepurė tinka. Avilys visada dėvi tą pačią kepurę. Ne, ne taip. Avilys kepurę dėvi visada. Ši nutriušusi ėrenos kepurė jo kampuotai galvai – kaip stogelis aviliui. Jiedu neatskiriami. Vyras juokauja, kad jis ir pirty jos nenusiima. Nežinia kaip pirty, bet visi žino istoriją, kaip jis bažnyčioje nenorėjo kepurės nusiimti. Supykęs klebonas už tai jam nedavė komunijos ir iš bažnyčios išvarė. Turbūt ir prieš popiežių savo kepurės nenukeltų. Avilys sako, taip jo bitėms ramiau. Tarsi jos tenai, po kepure, ir gyventų.

Kaime tikrai manė, kad bitės gyvena Avilio galvoje kaip nedideliame skobtiniame avilyje ant kojų. Kai kurie net dievagojosi matę, kaip jam iš ausų išskrenda bitės. Kiti sakė regėję, kaip nektaru apsunkę vabzdžiai tūpia jam ant kumpos nosies, atsikišusios iš veido kaip lakta, ropoja prie burnos, Avilys prasižioja ir bitės sulenda vidun, į Avilį. Medų namo neša. Kaip jos ten laikosi, kai jis eidamas taip linguoja?! Turbūt vemia medumi. O jei galva atitrūktų... Bet ne, to dar nė karto nenutiko. Kaip ir tai, kad Avilys kur be kepurės pasirodytų.

Be tų, kur galvoje, Avilys laiko ir daugiau bičių. Savo vienkiemyje miško vidury jis turi septynis bičių kelmus ir dvylika naujoviškų avilių, o miške – dar tiek kelmelių medžiuose. Ir nė vieno tuščio. Niekada. Kitiems bitininkams bites tai širšės išpjauna, tai žiemą į kelmą pelės prasigrauzia ir bites iššaldo, tai vasarą per karščius pakilęs spiečius pas kaimyną tuščiame avily susispiečia. Ne visi šeimininkui ir praneša – bitės dabar brangesnės už bičiulystę. Aviliui kitaip – jam svetimų bičių nereikia, štai – savų kiek.

Nors svetimų bičių jam nėra. Visos savos. Ir jis visoms bitėms savas. Žiūrėk, dimbina keliu pro sodybą, staiga trenkia krepšį šalikelėj ir žirgluoja per sodelį prie svetimo avilio. Pataiso pakrypusį stogelį, kone dvilinkas susirietęs glaudžia ausį prie avilio sienelės, klauso. Glosto apšerpetojusią medieną, kažką bitėms šnabžda. Bitės tūpia jam ant kepurės, drabužių, ropoja plikomis rankomis, sprandu, veidu. Turbūt nėra buvę, kad kuri būtų įgėlus – bitės ant jo niekada nepyksta. Nepyksta ir kaimynai.

Pradžioj keli bandė šiauštis, ko čia, girdi, prie svetimų bičių lendi, ar savų maža?

„Aš nieko, cik pasisveikyc“, – visada tą patį droviai nudelbęs akis atsako Avilys.

Kaimynai netruko pastebėti, kad po tokio Avilio pasisveikinimo bitės lyg ir ramesnės, ir darbštesnės – medaus ir daugiau, ir saldesnio suneša. Ir spiečiasi mieliau į gretimus avilius – svetur nelekia. Kaip už tai pyksi!

„Raganius pribūrė“, – pašnibždom praneša gaspadorius ragaujantiems ir giriantiems jo medų. Pašnibždom ne iš raganystės baimės, o veikiau būkštaudamas, kad garsiai ištaraš Avilio kerų neišsklaidytų. Kuris gi gaspadorius nenori, kad jo bitės būtų geresnės, o medus saldesnis?!

Kitas, matydamas, kad kaimynui Avilys bites užkalbėjo, ir pats tiesiai prašyti nedrįsdamas, gudrybės griebiasi: iš tolo pastebėjęs Avilį keliu atlinguojantį, tyčia avilio stogelį pakreipia ar laktą nulenkia. Žino, Avilys tokią netvarką tikrai pastebės ir atskubės savo dūzgiančiom bičiulėm į pagalbą. O tada jau pats gaspadorius išpuola kieman, Avilį giria, gražiai vidun vadina, už stalo sodina, medumi vaišina. Ir degtinėlės įpila. Kaip gi tokio vertingo, nors ir baisiai keisto svečio nepavaišinsi? Ir ne savo dvokiančios samanės, o valstybinės butelį ant stalo stato, krautuvinės duonos riekia, medumi tepti ragina.

Pradžioj atsisakinėjo Avilys: „Negerai arielka, bitelam nepaciks“. Bet kaip tu kaimynų vaišingumo atsisakysi?! „Bent lašelį, cik pakaštavoc“...

Lašelis po lašelio, taurelė po taurelės Avilys ir įprato. Vis dažniau šlitindavo per kaimą ne dėl aukšto ūgio, o dėl klastingo gėrimo į šalis linguodamas. Stimpina, galvą linguoja, net ėrenos kepurė į šonus slyscioja. Bet kuo daugiau degtinėlės, tuo labiau keistenybės į paviršių lindo. Eina, būdavo per kaimą jau privaišintas, staiga sustoja vidury kelio, ranka kepurę tvirčiau ant galvos prispaudžia, stovi taip – ranka ant kepurės, akys į save – ir kažką šnabžda – turbūt su savo avilio bitėmis šnekasi. Ne kvaišelis, bet aiškiai vieno šulo trūksta. Arba bičių galvoje per daug. Kaime net posakis atsirado: „galvoje vienos bitės“. Suprask: atitrūkęs nuo pasaulio, keistuolis.

Kuo toliau, tuo Avilio galvoje bičių daugiau ir vietos žmonėms mažiau. Kaimynai vidun jau nebevadino ir prie stalo nesodino, degtinėlė nevaišino. Ne iš gobšumo – ką jau ten pusbonkis degtinės, ypač jei per pusę su svečiu išgertas. Nebereikia jų bitėm Avilio. O žmonėm, atrodo, vis mažiau reikia bičių. Tai pas vieną, tai pas kitą nerūpestingą šeiminką ištisi bitynai žiemą iššalo, kitos nuo pesticidų, vis gausiau laistomų kolūkio pievose, žuvo. Ir ką nuo chemijos keistuolio užkalbėjimai bepadės?! Be to, medaus nesunku ir krautuvėį nusipirkti – ir nebrangu, ir rūpesčių mažiau – kaime avilių visai nedaug beliko.

Tik Avilys tebeturėjo kad ir kiek sumažėjusį, bet vis dar didelį bityną. Jis – jo pajamų šaltinis, jo namai, jo gyvenimas. Nieks į jį ir nesikišo, net valdžia keistuolį ramybėje paliko. Tik pikta lemtis neaplenkė.

Olimpiniai metai buvo labai sausi. Žmonės juokavo, kad Brežnevas Dievuliui giedrą užsakęs, degtine sumokėjęs. Iš pavasario gerai – dirvos greit išdžiuvo ir įšilo, sparčiai stiepėsi žiemkenčiai, vasarinius javus galima buvo anksti pasėti. Net bulves kai kas dar balandžio vidury pasisodino – Joninėm šviežių bus! Bet vasarop giedra virto sausra. Bulves apniko koloradai, javus amarai, medžius lapsukiai ir skydmariai. Laukus ir miškus gausiai išpurškė pesticidais. Dalį derliaus ir miškų išgelbėjo, bet žuvo daug bičių šeimų.

O paskui atėjo ypač šalta žiema. Dar kad nors sniego būtų daug buvę. Ne, tik per delną. Sausi laukuose rudavo į akmenį sustingę gurveoliai, paspirsi – nušokčios per rudmargį arimą, skambėdamas kaip metalinis sviedinys. Nuo šalčio trūkinėjo medžių žievė, spragsėjo lentinės ūkio pastatų sienos. Nuo šalčio pleišėjo ir sielos.

Vieną antradienio rytą Dėdė Pranas pasikinkė į šlajas Bulbę – nedidukę, apskritą kumelaite, susikrovė prieš kelias dienas išrūkytų lašinių dvi paltis, tris kumpius, porą skilandžių, dešrų – nuveš sūnui, Juziūnei. O svarbiausia – šiauduose įkasęs gabeno du trilitrainius sekmadienį išvaryto samagono. Iš vieno abu ir truktelėjo. Gerokai. Kad grįžti nebūtų šalta. Namo važiavo linksmas, šlajukėna įsimetęs porą maišiukų kolūkinių kviečių – bus keliems kartams. Suko trumpiausiu keliu – palei Spraunę.

Timsnojo. Už Didžiojo miško, tik išsukant į namų kelią, Bulbė staiga sustojo, sutrypčiojo vietoje.

– No, tu. Tvaimat, kas tau cia pasdare?! Kad tavi vilkai!

Kumelė prunkstė, kinkavo galvą, bet toliau nėjo.

– Galèc cikrai vilkas? – sunerimo Dèdè Pranas. Sunkiai išsiropštè iš šlajų, pasiremdamas į kumelės strėnas, ieną paėjo į priekį. Šiaip gyvuliam nebuvo labai geras, bet dabar paglostè kumelei šnerves, paplojo per sprandą. – Prietemoj baisu ir norisi bent kokį gyvį šalia turėti.

Priekyje ant kelio kažkas rudavo. Nepanašus į vilką.

Vesdamas kumelę už apynasrio Dèdè Pranas priėjo arčiau. Ant į ragą sušalusios žemės susirietęs gulėjo Avilys.

– Dzievulėliau, tu cia iš kur? Tep šūla, a tu an žemes... i be kepures. – Gal pirmą kartą matė Avilį plika galva.

Pasilenkė arčiau. Degtinės tvaiko neužuodė – permušė paties samagono kvapas. Nusimovęs pirštinę prikišo prie burnos delną. – Vos kvėpuoja. Matyti, kad labai sušalęs, tikriausiai senokai guli. Aplink Avilį ant sniego juodavo daugybė mažulyčių grumstelių. Užminti jie keistai trakšėjo. Šaltyje greitai grumbančiais pirštais Dèdè Pranas sučiuopė vieną, pakėlė prie pat akių. – Bitė. Aplink Avilį gulėjo visas spiečius sušalusių bičių.

– Jedištvaivas!... Iš kur cia bites per tokį šalį?!

Pritūpęs atidžiau apžiūrėjo Avilį. Vienoj jo ausy lindėjo bitė. Sušalus.

Stebėtis nebuvo kada. Paėmęs už kailinių apykaklės nutempė Avilį iki šlajų, šiaip ne taip įkėlė – gerai, kad kraštas žemas. Sunkiai siaurame keliuke apgręžė kinkinį ir pats nuvirtęs ant šiaudų sukomandavo kumelei kaip taksistui:

– Gyvenvieten, ambulatorijan.

Kumelė suprato. Neraginama pasileido riste.

– Tu cik nemirk, Avily, laikykis. Tuoju mes tavi felčerai pristacysim, jinai tavi atšildzys. – Pagalvojęs apie gydytojos putlų stotą, nusišiepė. – Dar pakopinėsi sava bitelių, dar pagyvensi. Paminėjus bites Avilys atsimerkė. Mėgino kažką sakyti, bet sustingusios lūpos vos judėjo, į akmenin sustingusią žemę garsiai kaukšėjo kumelės kanopos ir buvo sunku suprasti, ką sako.

– Tprrru! – Dèdè Pranas sustabdė kumelę. – Kų, kų sakai?

– Pametiau kepurį... Bites sušala, – sugergždė Avilys. – Bites... sušala... kepurį... pametiau... Kai po dvidešimt minučių šlajos įsuko į ambulatorijos kiemą, Avilys jau nekvėpavo. Į Dèdės Prano šauksmą lauk išpuolusi gydytoja dar liepė jį nešti ambulatorijon. Liepė, pati čiupo už pažastų, Dèdè Pranas už kojų. Šiaip ne taip užtempė laiptais (sakė gi, kad iš kitos pusės priimamąjį reik daryti, nuo kalniuko, kad ligoniams nereikėtų laiptais lipti; ne, neklausė jos!), paguldė ant kušetės. Mėgino gaivinti. Veltui. Avilys sušalo mirtinai.

Tais metais iššalo ir visos jo bitės. Niekas nesuprato, ar bitės iššalo todėl, kad kepurę pametė, ar kepurę pametė, nes bitės sušalo. Bet gal ne visos?

Palaidojo Avilį tolimajam senųjų kapinių kampe, prie tėvų. Ant tėvams pastatyto masyvaus apkerpėjusio kryžiaus prikėlė antrą lentelę: „Avilys, 1927–1981. AtA“.

Kitą vasarą kryžiaus kryžmėje lizdą susisuko bičių šeima. Per vasarą dūzgė po visas kapines, kapų gėlių nektarą rinko. Prinešė medaus, kad net per kryžių tekėjo. Kopinėti jų nieks taip ir nedrįso. Vieni sakė, kad bitės piktos, kiti – kad medus iš nabašninkų kaukelių kartus, tretį – kad bitės Aviliui medų renka, tegu jis ir juo ir mėgaunasi. Na, ir kas, kad miręs.

